

Yargıtay'dan Ayrılış Mesajı*

Sami Selçuk

Değerli meslektaşlarım,

Yüreğimi yargıda, Yargıtay'da ve sizlerde bırakıp giderken, elbette söyleyeceklerim olacak.

Bildiğiniz gibi, biz hukukçular aşağıdaki kurallara her zaman uymuşuzdur.

Birincisi, bizim tek bir yol göstericimiz vardır: Bilim. Pozitif anlamda bilim. “İnsana düşünsel deli gömleği giydiren pozitivizm” (Renan) değil. Kişiler ve ideolojiler hiç değil. Bilim, çürütülmeye açık vargularını sürgit tartıştığı için çok az yanılır. Buna karşılık kişiler sık sık yanılabilirler. İdeolojilerse dünyayı değiştirmek isterler. Ama kendilerinin değiştirilmelerine kapılarını sınıksız kapatırlar.

İkincisi, Durkheim'in “bilinçli bilmezlik kuralı” gereğince, daha önce bildiklerimizi, ideolojik takıntılarımızı, yargılarımızı askıya almanın da ötesinde, beynimizden siler; hiç bilmiyormuş gibi yaparak kafamızı nadaşlar, kaynaklarımızı toplar, her görüşü bilimsel merakla ve metodik kuşkuyla Sokratik biçimde sorgulayarak kararımızı veririz. Silgi kullanmadan güzel resim yapılamaz. Kalıplaşmış yargılar kovulmadan beyinsel özgürlük sağlanamaz.

Üçüncüsü, bir kez kararımızı verdik mi, büyük çoğunluğun ve/ya da kendimizin hoşuna gitmese, hatta kişisel beklentilerimize,

ikballerimize ters düşse bile, ulaştığımız bilimsel sonuca boyun eğeriz. Emegimize, etliğimize, bilimsel ve hukuksal gerçeğe ihanet etmeyiz. Beklentiler, ikballer kararımızı etkileyecek olurlarsa, beynimizin özgürlüğünü yitireceğini iyi biliriz. Kimileri bizleri yürekli diye alkışlarlar. Oysa, beynimizin özgür olması, yürekliliğimizden değil; yürekliliğimiz, beynimizin özgür olmasındandır.

Dördüncüsü, biliriz ki, bilimsel/hukuksal kavram ve/ya da ilkelerin tanımları, içerikleri, bileşenleri küreseldir. Kimsenin onları değiştirmeye, bozmaya ve yozlaştırmaya hakkı yoktur. Onların üzerinde bireylerin, toplumların yalnızca yararlanma (intifa) hakları vardır. Asla mülkiyet hakları yoktur. Doğru algılanmazlarsa çözüm yerine kargaşa üretirek canavarlaşır, toplumlardan öğ alırlar. Hukukçu, simgelerle değil, kavramlar ve ilkelerle düşünerek hukuku inşa eder.

İşte biz hukukçular, “atom bombasının bile yok edemediği önyargılarla”, körleştirici kalıplarla hep savaşageldik, savaşıyoruz. Ama kolay değildir, bu. Einstein'ın bu saptamasıyla “Doğrular hemen üstün gelmezler. Doğrulara saldıranların soyları tükenir” diyen Max Planck'ın gerçekçiliği birbirlerini tamamlamaktadır, burada.

Yeryüzünde önyargsız alan yoktur.

Önyargıları ve tabuları yenemeyen toplumlar gelişemezler.

Beşincisi, hukukçu, önyargıların, değişmez yargıların bol olduğu bir ülkede “bana dokunmayan yılan bin yaşasın” derse yılanların, çıyanların çoğalıp toplumu tüketeceğini; “suya sabuna dokunmam” derse, kendisiyle birlikte toplumun kirleneceğini iyi bilir. Yılanlarla, çıyanlarla, kirlenmeyle savaşmak zorundadır. “Doğruyu söylesem konumumdan ve geleceğimden, söylemesem onurumdan olurum” ikiciliği arasında bocalamaz. Onu ruyla davranır. Ürkütmeden, irkiltmeden hangi gerçeğe ulaşılmıştır ki?

Değerli arkadaşlarım,

İşte ben de, hukukçu kimliğimle, bütün ömrümce, sizler gibi, bu ilkelere uymaya çalıştım.

Ne ki, yansız bilimin doğrularını özgürce değerlendirme hakkı tanımayan, korkular ve kalıplarla eğitilen, sağlıklı bir öğretimden geçmeyen bir toplumda kolay değildir, bu.

Eğitimle öğretim farkına birazdan değişeceğim.

Demokrasilerde son söz, hukukta değişmez yargı yoktur. Olamaz da. Bu nedenlerle yerleşik/kalıplaşmış görüşler bilimsel doğrularla çatıştığında, düşünsel namusun gereğine uyarak, bilimden yana çıktım; her şeyi göze alarak, özel alanlar dışında kalan kamusal, toplumsal ve hukuksal konularda kendimi hiç saklamadım. Bezeksiz donaksız yazdım, konuştum; dokuz köyden kovulma pahasına “eski köyün âdetini değiştirmeye” çalıştım. Çünkü, cumhuriyetin kuşakları olan bizlere “değişmez hiçbir dogma, hiçbir düstur, hiçbir donmuş, kalıplaşmış kural bırakılmamış”, “manevî miras” olarak yalnızca “en gerçek yol gösterici/mürşit” ve “meş’ale” olan ve “hızla gelişen” bilim bırakılmıştır. İşte bu mirasa kamusal yaşamımın hiçbir döneminde ihanet etmedim.

İkibinli yılların bilimi bana şöyle diyordu: Demokrasi küresel bir kavramdır. Ortak tanımı, içeriği, temel öğeleri ve ilkeleri değiştirilemez. Demokraside resmî tek doğru, resmî tek iyi yoktur. Doğruyu ve iyiyi devlet değil, onları değerlendirme hakkı olan bireyler ve son çözümlemede halk belirlerler. Bu değerlendirme hakkı, bireylerin ve halkın elinden alınamaz. Günümüzde, artık demokrasiye elverişli/elverişsiz toplumlar görüşünün yerini, bir halk, ancak demokrasiyle olunlaşabilir görüşü almıştır. Bireyi keşfetmeliyiz, tanımalıyız. Demokrasi sivil toplumu kavramalı ve güçlendirmelidir. O nedenle demokraside bireyler özgür, toplum çoğulcu, yönetim katılımcıdır.

İkibinli yılların bilimi demokrasinin çoğulculuk ilkesi konusunda şöyle diyordu: Çoğulcu toplumda, görüşler, inançlar, davranışlar da çeşitlidir, çoğulcudur. Bu farklılaşma, zenginliktir. Zenginlikler, yok edilemezler. Farklılıklar; tezler, antitezler, sentezler üreterek toplumsal gelişimi sağlarlar. Geçmişin aykırılıkları, bugünün doğallıkları, sıradanlıklarıdır. Çoğul çağcılılaşma türdeşleştirmez; farklılaştırır. Demokrasinin Arşimet noktası da işte buradadır.

Bu yüzden çoğulcu demokraside devlet, kimsenin soyuyla sopyuyla, diniyle ve ideolojisiyle uğraşmaz. Bunlar insanların kimliğini oluştururlar. Kimlik seçimi doğal bir insan hakkıdır. Bu hak kimsenin elinden alınamaz. İnsanın kendi kalabilme savaşı, savaşların en zoru, ama en haklısı ve en onurlusudur. Bu aynı zamanda bir onur sınavıdır. İnsan ölümlüdür. Ama kimlikler ölümsüzdür; öldürülmeye kalkılırsa üreyerek çoğalırlar. Sosyolojinin yasası budur. O nedenle demokratik devlet, her tür görüşe ve inanca karşı eşit uzaklıkta ve yansızdır. Devlet bir kurumdur. İdeolojiler ve dinler ise birer sistemdirler. Kurumlarla sistemler aslında birleşemezler. Bu yüzden devlet, ideolojilerden ve dinler-

den, ideolojiler ve dinler de devletten bağımsızdırlar. Birbirlerine karışmazlar. Her biri kendi işine bakar. Lâiklik, işte bu çoğulculuğun inançlar alanındaki izdüşümüdür. Lâikliğin özüne, kimliğine ilişkin değişmezleri de bunlardır. Çoğulculuk yoksa lâiklik, lâiklik yoksa çoğulculuk, demokrasi yoksa hem çoğulculuk, hem de lâiklik yoktur. Hepsi birden yok olma sürecine girerler.

İkibinli yılların bilimi şöyle uyarıyordu: Lâiklik ilkesi toplumsal barış ve birlikteliğin en iyi çaresi, uygarlığın en büyük buluşudur. Sistemin; onun küresel tanımını örselememe yükümlülüğü ve ondan yalnızca yararlanma hakkı vardır. O kadar.

Bir kez daha vurguluyorum.

Teokratik devletin dini ve dinsel kurumları vardır.

Demokratik, dolayısıyla lâik devlet ise dinler karşısında yansız ve eşit uzaklıktadır. Kurumsal olarak devlet, kilise gibi dinsel kurumlardan arındırılmıştır.

Bilim ve hukuk, bilim adamı ve hukukçu, yansız ve nesnel olmak; lâikliğe dönüşümü irdelerken, bu gerçeklere göre teşhisini koymak zorundadır. Bilim ve hukuk adamı, kendisinden menkul lâiklik icat etmeye ve çifte ölçüt kullanmaya kalkışamaz.

Dünya ve Kurtuluş savaşları sırasında, doğruları Osmanlıya haykırarak söyleyen, “gerçekleri söylemekten korkmayınız” diyen Atatürk bizleri gözetlerken, bilime göre davranın diyen hukuk, ikiyezlülük etmeyin diyen ahlâk bizleri gözetlerken, iki şeyden birini yapmak zorundayız: Ya hukukun/bilimin/aklın matematiğine, kişilikli ve köşeli çözümlerine uyarak bu yanlış dile getirmek ya da uygitsincilik korosuna uyarak “bunu söylersem, böyle davranırsam geleceğimi tehlikeye atarım, başıma çok şey gelir” deyip ve, sıklıkla gözlediğim, söylediğim ve yazdığım gibi, olum-

suz ayıklanmanın çarklarına takılmamak için üç maymunu oynayıp çıkacak fırsatları kollamak.

Ben her zaman zoru seçtim, yani birinci tutumu benimsedim. Çünkü doğru yol buydu. Resmî sistemi de yıkan, “resmî hizmete mahsus” ucuz övgücülüğü benimsemedim. İkiyüzlülüğü reddettim. Aklı, bencillik ve kurnazlığa kurban etmedim. Bugün de öyleyim. Mehmet Âkif “Sözüm odun gibi olsun/Hakikat olsun tek” demiş ve dediğini yapmıştı. Üstelik ben bir hukukçuyum. İlk devletimin saygınlığını sağlamak, halkıma borcumu ödemek zorundayım. Yalan söyleyerek devletimi ve halkımı aldatamam. Elbette yaşanan ortamın özel koşulları nedenleriyle lâikliğin ilinekleri/ayrıntıları uygulamaya başka başka yansıyabilir. Ancak, lâikliğe kimliğini veren, lâikliği lâiklik yapan, yani yukarıdaki vazgeçilmez öğeleri, özü örselememek koşuluyla. Evet, hiçbir bahaneyle bu ilkelere ve öze kıyılmaz. Kıyılırsa, tanımın içeriği boşaltılmış, ortamın koşulları gerekçe olmaktan çıkıp, sapmanın bir bahanesine, ulaşılan sonuç da bir safsataya dönüşmüş olur. O zaman, lâiklik, başkaları yan yana yaşatma iradesini güçlendirme ve barışı sağlama gibi temel işlevlerini yerine getiremez. Eğer getiremiyorsa, lâikliğin tanımında ve bileşenlerinde mutlaka yanlışlıklar var demektir. Lâikliği o zaman sorgulamak gerekir.

Lâiklik anlayışını, 2000'lere göre değil, 1950'lere, 60'lara göre değerlendirenler, ister istemez, çağın gerisine düşerler. Dostoyevski'nin “Suç ve Ceza”sını 2002'de 1866 anlayışıyla yorumlayamazsınız. AİHM'nin Handisyde, Kjeldsen, Kokkinakis ve İbrahim Şerif kararlarını, o dönemin hukukçuları görmediler. Ben ve benim kuşağım onları öğrenme ve yaşama geçirebilme fırsatını yakaladılar. Bu fırsatı harcamaya hakkımız yoktur. Uygar dünyayı uygar dünyanın parametreleriyle algılamalıyız. Benim için de elbette bilimin ve 2000'lere hazırlanmanın gereği olarak bu

böyledir. Şimdi geriye baktığımda şunu görüyorum. 6 Eylül 1999 tarihli konuşmam, bilimin başdöndürücü dijital hızı nedeniyle, konuşmamdan yüz gün sonra verilen 14 Aralık 1999 tarihli İbrahim Şerif kararının çok gerisinde kalmıştır. Bu karar karşısında, çoğulculuk, inanç özgürlüğü ve lâiklik anlayışları açısından, Türkiye'nin gelecekte yeni hükümlülüklerle karşılaşabileceğini söylemek bir öngörü olmasa gerektir.

Görülüyor ki, ülkemizle uygar dünyanın çağcıl demokrasi ve lâiklik anlayışları arasında kat edeceğimiz daha çok mesafe ve sıkıntılar vardır. Bu durum, bu geride kalış, inanılmaz beni kahrediyor.

Hindistan Cumhurbaşkanı, terör bahanesiyle lâiklikten ödün verilemeyeceğini söylüyor. Ama Hindistan'ın lâikliği ile Türkiye lâikliği arasında uçurum vardır. Karşılaştırma yaparak ufkumuzu genişletmeliyiz. Parlak görünüşlü hiçbir yanlış, sıradan bir doğrudan daha iyi değildir. "Eğer güneş yanlış doğuyorsa, gerçek uğruna, onu da fethetmek zorundayız." Unutmayalım ki, demokrasi, lâiklik, özgürlük, çoğulculuk gibi küresel değerler sakın ırmaklar gibi, kendi yataklarında kendi kurallarına göre akarlar. "Ülkelerin ırmakları hiçbir zaman krallarına göre akmazlar".

Bunlar benim başıma ilk kez gelmediler ki! Bunları yaşamaktan değil, bunlara alışmaktan korkuyorum. İşte birkaç örnek. Tam 30 yıl önce uygar dünyanın ölüm cezasını kaldırma sürecine girdiğini, elimizi çabuk tutarak bu cezayı kaldırmamızı önerdiğimde de kimselere sesimi duyuramamıştım. Duyanlar da en ağır sözlerle bana karşı çıktılar. Yazılarımı içeren dergiler Sekalarda yok edildiler. Gerekçeleri gene aynıydı: Ülkenin koşulları. Bugün onlar ortalıkta görünmüyorlar. Örneklerden bir başkası da şu: Yıllardır memurlar için özel yargılamının 19. yüzyılda uygar dünyada tarihin çöplüğüne atıldığını

yazdım, söyledim. Ne oldu? Türkiye, Belçika'nın 1831 Anayasasıyla terk edip yasakladığı izin sistemini 151 yıl sonra 1982 Anayasasıyla benimsedi. Gerekçe yine değişmedi: Ülkenin koşulları. Bir örnek daha: Askerî yargıçların bağımsızlığı konusunda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ya da bu mahkemenin önüne gitme olasılığı bulunan bir davanın beklenmesi zorunlu muydu? Onlara göre, evet zorunluymuştu. Çünkü ülkenin koşulları bunu gerektiriyordu. Bu gerekçe, bugün askerî yargı için de sürüyor. Her şey, lâiklik ilkesi, ölüm cezasının kaldırılması, yasa önünde eşitlik gibi uygar toplum olmanın değerlendirici ölçütleri, özleri örseleme pahasına sık sık ülkenin koşulları gibi bir denek taşında tartılırsa, denklemde açılan gedikten pek çok bahane içeri girecek, ikincisi birincisine her zaman üstün gelecek ve Türkiye'de tarih, trajik biçimde tekerrür edecektir. İşte ediyor da. Nitekim Türkiye, bilimi, küresel gelişmeyi hiç mi hiç izlemiyor. Çağ aşmak şöyle dursun çağın uygarlığını bile yakalayamıyor. İç dinamiklerin çalar saatiyle değil, hep dış dinamiklerin uyarılarıyla uyanabiliyor. Bu nedenle hem geç kalıyor, hem de onurunu yitiriyor. Bunları yaşamak, hepimizi üzüyor.

Bilimi izlemekte her alanda geç kalıyoruz. Oysa "bilim ileriye görmektir. İleriye görmek de güç" (O. Comte) demektir. İzlemeyince ileriye, geleceği göremiyor, göremediğimiz için de dünya karşısında geç ve güçsüz kalıyoruz.

"Gelecek geçmişten ders almazsa, akıl karanlıkta yürümeye başlamış demektir" (A. de Tocqueville).

Yıllarca doğru lâikliği aradım ve lâik duruşumu sürekli pekiştirdim. Ama meslek yaşamımda şunu da hep yaşadım. Hukuku iyi bilenler, benden görüş sordular. Hiç bilmeyenler de akıl verdiler. Aynısı lâiklik konusunda da başıma geldi. Lâikliği iyi bilenler,

benden görüşümü sordular. Bilmeyenler ise bu kez çok ileri gittiler. Hem akıl verdiler ve hem de hesap vermeye zorladılar beni. Keşke akıl vermeden ve hesap sormadan önce soru sorsalardı. Hiç değilse bu kez “Sormaz ki bilsin, sorsa bilirdi/Bilmez ki sorsun, bilse sorardı” diyen Sadi haklı çıkmıyordu.

Kavramları ve ilkeleri iyi algılayalım. Perakende çözümleri bir yana bırakalım.

Görünen o ki, ya doğru lâikliği uygulayarak uzlaşacağız ya da “burası Türkiye, yok öyle” diye dünyaya ve bilime meydan okumayı sürdüreceğiz.

Herkesi her konuda bilime saygılı olmaya, çoğul okuyup çoğul düşünmeye, uygulamayı bilimselleştirmeye kalkışma boşunalığından vazgeçmeye çağırıyorum.

Değerli arkadaşlarım,

Evet, çağcıl demokrasi, çoğulcudur. Farklı ve aykırı olanları yok etme, monolitik toplum ve edepi kullar yaratma mühendisliğine izin vermez. Şunu iyi bilmeliyiz. Tarih aykırıları hep aklında tutmuş, uyumluları hep unutmuştur. Çünkü insanları, toplumları aykırıları sarsar, düşündürür ve geliştirirler. Düşünceyi açıklama özgürlüğü de, her gün yenilenen, sıradan görüşler için değil, sarsan ve düşündüren görüşler için vardır.

“Düşüncelerin donma noktası yoktur” (M.Fuat).

Bu kültüre ulaşamayan toplumlar, farklı kodları ve kimlikleri bir arada yaşatmayı, diyalogu, yarışmayı, gelişmeyi, değişmeyi, transmodernizmi başaramazlar; enerjilerini birbirlerini harcamak için tüketirler.

Okuduğu gazeteye, görüştüğü kişiye ve katıldığı toplantıya göre kişilere kimlik biçme, incelemiden kategorik hüküm kurma yalınkatlığından ve indirgemeciliğinden kurtulamayan toplumlarda, çoğulculuğun, iç ba-

rışın, hoşgörünün, sağlıklı dinlemenin ve sağlıklı tartışmanın, çok sesliliğin dolaşım çinçekleri açmazlar.

Hukukçu, kültürel ötekiliği tanır, ama kimseyi ötekileştirmez. Her aydın gibi, ayırım gözetmeden herkesle diyaloga girer, girmek zorundadır. Diyalogu askıya almak, kavrayışları engeller. Kimse kimseden tanınma ve sevecenlik istemez. Sadece kabul edilmeyi bekler. Yalnızca fanatikler diyalogu reddederler. Çünkü fanatik, tek bir doğrunun tek sahibi olduğuna inandığı ve bu yüzden başka görüşleri, inançları yok etme hakkını kendinde gördüğü için fanatiktir. Kendi doğrusunun sarsılmasından korktuğu, tartışmayı ve diyalogu reddettiği için fanatiktir.

Sadece kendi mahallelerini savunan cemaatçiler de, diyalogu başaramazlar.

Çağımızda hukuk, diyalog anlayışına göre biçimlenmiş; dayatmaları, her tür köktencilik ve zorbalığı önleyerek başkalarını yarıştıran ve tartıştıran bir barış tekniğinin adı olmuştur. Hukuk, başkalarını bastıran bir sisteme dönüşürse, haklılığını yitirir. Özgürlüğün olmadığı yerde ahlâk yoktur, ikiyüzlülük vardır. Özgürlük ahlâkla bu noktada örtüşmektedir.

Bu gerçekleri iyi değerlendirmek zorundayız.

Türk hukukçusu, demokrasiyi özümsemek ve demokrat olmak zorundadır. Her şeyden önce kendisine ve hatta bizzat savunduğu görüşlere karşı olan başkalarının da hak ve özgürlükleri en az kendisi kadar hak ettiklerini benimsemekle yetinmemek, bunun da ötesine geçerek, onların bu hak ve özgürlükleri tehlikeye düştüğü zaman, kendi hak ve özgürlükleri tehlikeye düşmüşçesine onları çığneyenlere karşı çıkmak, kendisine itici gelen görüşlerin, inançların ve tutumların sergilenmelerini de bir hak olarak savunmak, özetle Voltaire bilincini kazanmış bir demokrat olmak zorundadır. Çünkü hukukçu bilir ki, yalnızca kendi görüş ve inançları için demok-

rat olmak, sahte bir demokratlıktır. Unutmayalım ki, en tehlikeli sahte, aslına en yakın olandır. Özgürlüğü başkalarına vermezsek, çoğulculuğu tanımazsak, bizler de özgür olamayız.

Türk hukukçusu ve herkes şunu hiç unutmamak durumundadır. Türk halkı, demokrasinin içinde değildir. Ama demokrasi, Türk halkının içindedir. Bu içe nüfuz edenler, mutlaka zaferi kazanacaklar ve halkımız demokrasiye kavuşacaktır. İşte demokrasimiz, ancak o zaman kısa devre yapmaktan ve yönetemeyen demokrasi olmaktan kurtulacaktır.

Türkiye bir demokrasi kavgası veriyor. Yönetemeyen simülatif demokrasiyi aşmak zorundayız. Hukukçuların bu konudaki sorumlulukları çok ağırdır. Çünkü her şeylerini ve geleceklerini demokrasiye ve halkımıza borçludurlar.

Değerli arkadaşlarım,

Türkiye, çağcıl dünya ile bütünleşmek istiyorsa, bahaneleri bir yana bırakıp çağın ruhunu ve yürek vuruşlarını yakalamalı, kendisine çeki düzen vermelidir. Bu konuda Türk hukukçularına büyük görevler düşmektedir. Zaman hızla akıyor ve daralıyor. Sorunlarımıza hemen sahip çıkmak zorundayız. Sözgelimi, yargılama yasalarımızdaki “yeni olay”, “yeni kanıt” gibi kavramlardan giderek, yasal düzenlemeyi beklemeden, pekâlâ yargılamanın yenilenmesi yolunu açabiliriz. Dünyanın karşısına, sözcüklerine ve küresel kavramlarına aynı anlamları yüklediğimiz, ortak ve sağlam bir hukuk diliyle çıkabilir, kolayca uzlaşabilir, hukuksal düşünce akışını saydamlastırabilir, ufukların kaynaşmasını sağlayabiliriz. Bunları demokrasiye yeni geçmiş ülkeler bile yaptılar. Onları yakalamaya çalışmak çok üzücü, yakalayamamak ise kahredicidir. Gezegennemiz küresel bir köye dönüşmüştür. Küresel köyde taşra kalmakta direnmek, eşyanın doğasına aykırıdır. Esenlik ve aydınlık değil, hastalık ve karanlık getirir.

Dünyanın totaliter devletleri, uluslararası hukuk ve AB ile bütünleşme iradelerini sergilerken, geçmişte bozguna uğramalarının nedenlerini sorgulamış, birey ve topluma dayanmayan ve güvenmeyen sistemlerin, özgürlüğü, barışı, zenginliği, güvenliği ve değişimi sağlayamadıkları, ikinci mevkide kaldıkları teşhisinde birleşmişlerdir. İkinci mevki biletiyle birinci mevkide yolculuk etmeye kalkışarak kendimizi aldatamayız ve küçülmeyiz.

Hukukun içinde kalarak, hukukun ne dediğini söyleyerek devletin bütün gözeneklerine hukukun üstünlüğünü ulaştırmalıyız. Susamayız. Yazmalıyız, konuşmalıyız. Hukuksal konular, buzullanmaya, ertelenmeye yatkın değildirler. Bu açıdan hiçbir hukukçunun susarak emekliye ayrılma hakkı yoktur. Yalnızca yer değiştirir, o kadar. “Susma, aptal insanda bilgelik yerine geçer” demişti, Antalyalı bilge Publilius. Cehennemden en acı verici yerini susan yansızlara ayırmıştı, Dante. Evet, susamayız. Yüzeysel yargılarla hukukçuyu en soldan en sağa bir yerlere yakıştıranlar, hangi görüş ve inançtan olduğumuzun hesabını vermeyi zorlayanlar, “en ziyade müsaadeye mahzar” kendinden menkul safkan ideologlar, ucuz, sakar ve popülist sözcüklerle saldıranlar her zaman olmuştur. Bundan sonra da olacaktır. Varsın olsun. Bunlardan çekinmeyelim. Haklı eleştirileri benimseyecek kadar gönlü yüce, haksız olanlara gülüp geçecek kadar hoşgörülü olalım. Unutmayalım ki, insanlar ve dolayısıyla hukukçular öldürülebilirler, ama asla tutsak ve teslim alınamazlar.

Değerli arkadaşlarım,

Türk hukukunun dokusunu enlem ve boylamlarıyla irdelediğimizde görünen o ki, yorum disiplininde bunalım vardır. Yorum çoğulluğunun yetersizliği, çok disiplinli düşünsel silsileyi bozmuş, metodolojik kimlik bunalımına da yol açmıştır. Bu yüzden 1920’

lerin uygar hukukunun genetik kodu doğrudur. Ancak büyük ölçüde bilimden, kökeninden ve devrimci işlevinden kopmuştur. Türk hukukçusu, “bilim başka, uygulama başka” safatasına sığınarak bilimle yozbilgiyi karıştırmış, bilimle uygulama arasındaki epistemolojik sarkacı gözden kaçırmış, salt uygulamaya kilitlenmiş, âdeta “harç bitti, yapıya paydos” demiş, bunların sonucu koskoca denizin yanı başındaki hukuk, bir bakıma susuz kalmıştır.

Bilimin verdiği işaretleri okuyamayan bir hukuk sistemi, olsa olsa ancak hukuksal otizmle sakat ve fakat yalnızca uygulamayı iyi bilen hukukçu üretebilir. Ama asla küresel boyutta yetkin/iyi hukukçunun yetişmesine ve kurumuş yapıların dökülmesine izin vermez. Türkiye’de yaşanan olgunun ve bunalımın kökünde bu vardır.

Bugün, Babil Kulesine küçük bir çakıl taşıyan bir düşünce emekçisi bilinciyle, şunu söylemek gereğini duyuyorum. Tükettiğimiz enerji ve çalışma ile varılan sonuç arasındaki uçurum, beni gerçekten ürkütmektedir. Lütfen bu görüşümü önyargısız biçimde ve öfkelenmeden değerlendiriniz. Değerlendiriniz ki, uygar dünyadan aldığımız hukuk gerçek yatağında bulanmadan akabilsin.

Küreselleşen dünyada, kendinden menkul, dış dünyadan soyutlanmış ve gecekondumantığıyla alâkart hukuk uydurma hakkı hiç kimseye tanınmamıştır. Yargının yanılma hakkı yoktur.

Geleceğin hukukçuları; öğretmenin öğrettiğinden fazlasını merak etmeyen Oblov’lar olmayacaklardır. Yalnızca yeni görüşler değişimi sağlayabilirler. Yeni görüşler üretemeyen toplumlar, sorun çözme ve kendini yenileme yeteneklerini yitirirler; tarihi yinelemeye mahkûm olurlar. Her dem yeneden doğulmayan, değişmeyen toplumlarda, bezginlik, usanç, umutsuzluk ve bunalım vardır.

Değerli arkadaşlarım,

Anayasa bir toplum sözleşmesidir.

Sözleşme hukuku uyarınca, “bu koşullara göre ya bu sözleşmeyi kabul edersin ya da bu evi kiralayamazsın yahut da bu işe alınamazsın” iradesi; açık değil, örtülü olarak yansıtıldığında bile, kiracının ya da işçinin aleyhine olan koşullar, kabul iradesini örselediğinden, ünlü içtihatlarımız karşısında yok sayılmazlar, kaldırılıncaya ya da iptal edilinceye dek hüküm ifade ederler; ama batıldılar, dolayısıyla meşru değildirler.

Peki, “Bu anayasayı eleştirirsen, cezaevine girersin; ya bu anayasayı benimsersen ya da pretoryen rejime katlanırsın; gizli oy ilkesini çiğner, içini gösteren zarflarla seni fişlerim” gibi doğrudan tehditlerle elde edilen bir irade, özgür ve geçerli midir?

Hukuk, çifte ölçüt kullanabilir mi? Çifte ölçüt kullanan bir hukuk, güven yitirmez mi? Bu soruları doğru yanıtlamak herkesten önce hukukçulara düşer.

Değerli arkadaşlarım,

İşte bilim, işte hukuk, işte sonuçlar. Kimse bir savunma yaptığımı sanmasın. Bilimin, hukukun savunmaya gereksinmesi yoktur. Yalnızca bilimsel sonuçların çarpıtılmamasına, düşünsel dürüstlüğe gereksinmesi vardır. O kadar.

Bugün, Ezop dilini kullanmadan, “zarafeti terzilere bırakıp doğruları söylemenin”, gerçeklerle yüzleşmenin zamanıdır.

Kişisel kaygılarımızı aşarak doğruları söyleyelim. Yaşananlar ve hukuk karşısında 1982 Anayasası’nı sorgulayalım. Halkımızı, devletimizi yanıltmayalım.

Dahası, 1982 Anayasası, demokraside Türk toplumunu geri götürmüş, demokratikleşmede eli böğründe bırakmış, bireyin demokratik duyarlılığını köreltmış ve bilincini

kuşatmış, sivil toplumun soluk borularını tıkamış, bireyi devlete göre biçimlendirmeye yeltenmiş, kayıtlayan, gözetleyen devleti getirerek birey-yurttaşın oluşup gelişmesini dumura uğratmış, hukukun üstünlüğünü bir türlü gerçekleştirememiştir.

Demokrasi, hak ve özgürlükler, yargı bağımsızlığı gibi sorunlara çağın ruhuna göre yanıtlar verebilen yeni bir anayasa yapmak zorundayız.

Gelişmiş ülkelerdeki “kamuoyu demokrasisi” ve halkın demokratik refleksi, devleti çoğu zaman hukuk içinde tutmaya yettiğinden, anayasalar bir ölçüde, hak ve özgürlükler açısından ikinci plânda kalmışlardır. Ama ülkemizde, demokratik refleks yeterince gelişmediğinden, hukukun üstünlüğünü örseleyen girişimler karşısında halkımız, çoğu kez sessiz kalmaktadır. Bu refleks gelişinceye değin, hukukun üstünlüğünü, hak ve özgürlükleri gelişmiş demokrasilerdeki anayasalardan daha çok güvence altına alan bir anayasaya kesinlikle gerek vardır.

Değerli arkadaşlarım,

Dünya hızla değişirken, değişimin örneklerini ve nimetlerini böylesine cömertçe yaşar ve sergilerken, kimi toplumlar acaba niye değişmiyor, kendini yenilemediği için niye kronik bunalımlar yaşıyor? Uygarlığın yarattığı değerleri neden kolayca sindiremiyor?

Bu soruların yanıtını az önce söyledim. Eğitimle öğretim arasındaki farktan kaynaklanıyor bütün bunlar.

İnsanı, aileden, ilkokuldan üniversiteye değin eğitecek bir varlık olarak gören bir sistemde, “bunu yapmaya hakkın yok” denmez. “Bunu yaparsan döverim” denir. Hukuk bilinci dışlanır. Korkutulur. “Bunları öğrenirsen, böyle düşünürsen okuldan atılırsın ya da cezaevine girersin” denir. Sindirilir. Tek yanlı düşünsel banyodan geçirilen beyinlerin

gözenekleri, sloganlarla, klişelerle tuka basa doldurulur. Öğrenilenler bir iki diye sayılır. Ama asla tartılmaz, dolayısıyla tartışılmaz. Bireysel doğrular, tercihler yoktur. Beyin, bu yüzden, yeni görüşleri geri püskürten bir organa dönüşmüştür.

Kısaca eğitim gelmiş, öğretim gitmiştir. Eğitimde alâkart vardır; dolayısıyla seçim yoktur. Öğretimde açık büfe, dolayısıyla seçim vardır. Eğitim, edepli, uygutsinci, itaatli, taklitçi, ezberci militan-yurttaş üretir. Yaratıcı zekâ yoktur. Nobel de yoktur. Oysa öğretim, akılcı, özgür kafalı, sorgulayan, değerlendirme hakkını kullanan, görüşler arasında hiyerarşi tanımayan birey-yurttaş üretir. Birey-yurttaş, her şeyi doğruluk testinden geçirir, özümser, yaratır, sık sık Nobel’e ulaşır.

Eğitimden geçen militan-yurttaşlar toplumunda, çarpışan kalabalıklar türer. Tartışanlara rastlanmaz. Boşalma kanalları tıkanmıştır. Patlamalar yaşanır. Duygu-yoğun mitos ve mono toplumuna ulaşılmıştır. Diyalektik yoktur. Ortak ve tek doğrular, tercihler vardır. Başkalıklar dışlanmıştır. Toplum tekilcidir.

Doğrulara ulaşmanın yöntemlerine uyulmaz. Çünkü kimse kendi bilgisinden kuşku lanmaz ve kendisine “ne biliyorum?” sorusunu sormaz. Herkes her şeyi; bildiği ve her şeyi içerdiğine inandığı tek doğruya göre yanıtlar. Toplumda Sokrates, Descartes, Durkheim, Hume, Spencer, Sartre, Cuvillier, Bachelard açığı yaşanır. Değişim yoktur. Bezinlik, umutsuzluk, bunalım vardır. Toplum, bunalımlarını çoğu kez dış dinamiklerle aşar. Günler birbirinin aynısıdır.

Buna karşılık öğretimden geçen birey-yurttaşlar toplumunda çarpışılmaz, her şey tartılır, tartışılır. Boşalma kanalları açık olduğundan demokrasi sigortalıdır. Patlamalar yaşanmaz. Akıl-yoğun logos ve dia toplumuna ulaşılmıştır. Diyalektik vardır. Birey sayısınca doğrular, tercihler vardır. Başkalıklar içselleş-

tirilmiştir. Çoğulculuk vardır. Doğruya ulaşmanın düşünsel, etik, akılcı kurallarına uyulur. Toplumda Sokrates ve akılcı düşünürler çöktür.

Bu nedenlerle değişme, gelişme ve umut vardır. Toplum öz dinamikleriyle güçlükleri aşar. Orada her dem yeniden doğulur.

Geliniz, öğretim toplumunun değerlerini benimseyerek yola çıkalım.

“Her gün bir yere konmak ne güzel/Bulmadan, donmadan akmak ne hoş/Ne kadar söz varsa düne ait/Dünle birlikte gitti cancağzım/Bugün yeni şeyler söylemek lâzım” (Mevlâna).

Geliniz Mevlâna'nın yöntemine açık olalım.

Bunun içindir ki, çağcıl demokrasilerde bireylerin ideolojilere karşı “koşullanmama ve zihinsel saldırılardan korunma hakları” vardır. Bu haklarımızı alabildiğine kullanalım. Bunlar, çağcıl öğretim hakkının temel ilkeleridir.

Sözcüklerine, kavramlarına aynı anlamları yüklediğimiz ortak bir dil yaratalım.

Bilimin doğrultusunda geleceği önceden görelim, gecikmeden doğruları ve uygarlığı yakalayalım ki, “bilim adamlarının sürekli haklı çıkmaktan yoruldukları bir toplum” olmaktan kurtulalım.

Değerli arkadaşlarım,

Yargının ve Yargıtay'ın onuru, hepimizin onurudur. Onlara titreyen ellerle yaklaşmalıyız.

Görevim sırasında bu değerleri çiğnetmeye çalıştım. Benim görüşlerimi eleştirenler elbette olacaktı. Nitekim oldu da. Eleştiri, insana doğruya ulaşmakta zahmetli bir hazine sunar. Bu hazineyi reddetme lüksünü hiç düşünmedim. Eleştirenlere kırılmadım. Ama yargının ve Yargıtay'ın ilkelerini çiğneyenleri bağışlama hakkım olamazdı. Bağışlamadım.

Yargının onurunu koruyan en büyük iki güç sunlardır bence: nesnel bilgi, nesnel yansızlık.

Bu nedenlerle, yargının önüne gelmiş konularda, hiç kimse yorum yapmamalı, yargıyı rahatsız etmemelidir. Bunu hemen her gün söyledim. Ama kimilerine duyurmaya gücüm yetmedi.

Dışarıyı bırakıp içeriye bakalım. Kimi meslektaşlarımın yargının önüne gelen konularda görüş açıklamaları, hatta basından yardım istemeleri, yargıyı yıprattı, beni kahretti.

Hukukçu, görev yaparken kişiden çok bir kurumdur. Ancak yasal hükme uygun eylem varsa yalnızca onu değerlendirir. Cezayı kişilere göre bireyselleştirir. Asla kişiye uygun yasal hüküm ya da hükme uygun kişi aranmaya kalkışılmaz hukukta.

Bütün bunlarla hukukçu dayanışması içinde savaşmalıyız. Her toplumda göz gözü görmeyen çılgınlık dönemleri yaşanabilir. Hukukçu böyle dönemlerde çok duyarlı olmak, zihinsel kayışlara izin vermemek ve yalnızca hukukun soğukkanlı mantığı içinde kararını vermek zorundadır. Yargı bağımsızlığı adaletin yansızlığı içindir. Bağımsızlığın bir boyutu da, sokağa karşı bağımsızlıktır.

Yargının soykütüğünün temizliği, salt hukuk içinde kalmaya, hukuku ödünsüz uygulamaya bağlıdır.

Bilgili ve bilge hukukçular, bu konularda ödü; çanların hukuk ve yargı için çalmasına izin vermezler.

Bugüne kadar yaptığım konuşmalardan, yazılardan asla pişman değilim. Hepsinin her satırına sahip çıkıyorum. Konuşmalarımı övenler, eleştirenler, yerenler oldu. Ama çürütenlere rastlamadım. Övenlere, eleştirenlere katkılar için teşekkür ediyorum. Yerenleri, sövenleri hiç yanıtlamadım, yanıtlamıyorum. Hiçbir sövgü ve yergi, bugüne değin hiçbir görüşü çürütememiştir. Yalnızca sövgücünün, yerginin yetersizliğinin kanıtı olmuştur. O kadar.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararları ve çağcıl demokrasinin hak ve özgür-

lükler anlayışı doğrultusunda yaptığım bu konuşmalar, yukarıda da belirttiğim gibi, kimi yönleriyle çağın dalga boyunu, ne yazık ki, yakalayamamışlardır. Bu yüzden, ödevimi iyi yapıp yapmadığım konusunda kendimi zaman zaman sorguluyorum, kimileyin de suçluyorum. Sizlerden ve halkımızdan özür dilemek gereğini duyuyorum.

Bu konuda tek avuntum şudur: Bu konuşmaların Türkiye'nin demokratikleşmesini, Avrupa Birliği'ne girmesini içtenlikle isteyen iç ve dış çevrelerde, dış basında, Avrupa Konseyi'nde desteklenmeye, Avrupa Parlamentosu'nun gündemine alınarak tartışma konusu yapılmaya; Dışişleri Bakanlığı'nca uluslararası plâtıformlarda referans metinler olarak kabule değer görülmesidir.

Değerli arkadaşlarım,

Sanıyorum, biri dışında sözlerimi tuttum.

Yargıtayımızın maddî sorunları büyük ölçüde çözülmüştür. Yargıtayımızın tek ve yeni binaya taşınma sorunu da ekonomik bunalım ve tasarruf önlemleri olmasaydı çözülecekti. Ama söz verilmiştir. Benden sonraki arkadaşlarıma bunu daha kolay çözmesi için ortam hazırdır.

Yargı ve Yargıtayımız çok şeye lâyıktır.

Yapılanları yeterli görmedim. Görmüyorum.

Herkes bu yapıya bir tuğla ekleyecek elbette.

Tuğlalarımız çoğalsın.

Demokrasimiz çağcillaşsın.

Yargımız hak ettiği yere ulaşınsın.

Değerli arkadaşlarım,

Her karar, eylemden önce gelir. Her karar da doğru olmaz. Bu yüzden kırgınlıklar da yaşanabilir. Beni acıtan olaylar da elbette oldu. Onları içime gömdüm. Yaptıklarım nedeniyle benden yakınanlar varsa bunları geri alacaklarını umuyorum. Böylece ulu Tanrı'nın da işi kolaylaşmış olacaktır.

Kimseyle kavga etmedim, etmem de. Dedğim gibi, ayırım yapmadan herkesi saydım, sevdim. Saydığım ve sevdiğim için de herkesle tartıştım, tartışırım. Mevlâna'nın dediği gibi "Sevgi olmasa dünya donardı".

Birazdan ayrılacağız. Herkes kendi işine dönecek. Sizler dosyalarınıza, ben de kitaplarıma. Yasal tembellik hakkımı kullanmayı şimdilik düşünmüyorum.

Görevim sırasında her günün sabahında "bugün ne yapalım?" sorusunu birlikte yanıtladığımız Genel Sekreterimiz Sayın Dr. Uğur İbrahimhakıoğlu'na, genel sekreter yardımcısı arkadaşlarıma, desteklerini esirgemeyen bütün meslektaşlarıma ve hepinize şükranlarımı ve saygılarımı sunar; iyiliklere, güzelliklere, adalete doğru yolculukta sizlere başarılar dilerim. Esen kalınız.

* Bu metin 14.06.2002 tarihinde Yargıtay'da yapılan konuşmanın gözden geçirilmiş şeklidir.